

УДК 141.7:[130.2:796]

БІЛОГУР В.Є.

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри теорії і методики фізичного
виховання та спортивних дисциплін
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
(Мелітополь, Україна) bilovlada@mail.ru

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЦІЛІСНОЇ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ВИМІРИ

В статті проаналізовано теоретико-методологічні засади формування концепції цілісної особистості, в контексті яких виявлено методи дослідження особистості, що являють собою сукупність способів і прийомів психологічних атрибутів особистості. В статті розкрито основні характеристики особистості як системи суспільних хрис, які характеризують індивіда, і є результатом його включення в систему суспільних відносин. Проаналізовано модель структури особистості та обґрунтовано соціальний феномен цілісної особистості як повноцінного суб'єкта предметно-перетворюючої і культурно-історичної діяльності; з'ясовано умови становлення цілісної особистості, що в цілому сприяло формуванню концепції цілісної особистості.

***Ключові слова:** особистість, цілісна особистість, самоактуалізація, концепція цілісної особистості, структура особистості, умови формування цілісної особистості, людина, індивід, індивідуальність.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Кардинальні перетворення нашого суспільства ведуть до утвердження пріоритету загальнолюдських, гуманістичних цінностей, до відродження наук про людину, в основі яких цілісність особистості. В гуманітарному знанні, і в цілому в гуманітарній культурі, суттєво представлені інтереси суб'єкта, тому гуманітарне знання повинно бути «переведено» на мову цілей, засобів і організації людської життєдіяльності. *Згідно з гуманістичними теоріями особистості, основна потреба людини зводиться до її самоактуалізації, самовдосконалення, самовираження, особистісного самоусвідомлення. В основі становлення цілісності особистості - процеси самоідентифікації, самоздійснення, самореалізації, «тобто самостійного вибору ідеалів, моральних принципів, життєвих позицій, віросповідувань і художніх смаків, політичних переваг, естетичних і художніх смаків, оволодіння свободою.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на яку спирається автор

Г.В.Ф.Гегель вважав, що «Я» в якості «тотожності самому собі» за типом своєї субстнційної структури ототожнюється з рефлексивною структурою «Я», необхідною умовою рефлексії, отже, субстанціональності.

Людське «Я» самродостатне тоді, коли абстрактно протистоїть внутрішній природі людини і зовнішнім природним силам. Згідно з Г.Сковородою, саме індивід повинен знайти себе, відчутти взаємодію його як мікрокосму з макрокосмом, що реалізується як єдність саме цієї унікальної індивідуальності, а саме цілісної особистості, що робить її неповторною. *Особистість – це позначення культурної форми індивіда, що інтегрує, по-перше, органічні, біохімічні, природжені поведінкові передумови; по-друге, стереотипи активності і норми груп, до яких належить індивід; правила поведінки, характерні для ролей, що виконуються індивідом у різних культурних ситуаціях.* Цілісна особистість має розвинену свідомість і самосвідомість, що виступає як «Я» і формує систему явлень про себе, що конститується індивідом у процесах діяльності і спілкування та забезпечує єдність і тотожність його особистості [1, С.215].

Олпорт заявляє, що особистість – це модель інтерперсональних відносин. Позитивним досягненням гуманістичної філософії є те, що її представники Д.Мід, М.Кун, І.Блумер уявляють справу таким чином, що людина виступає в житті як «хтось» і вона має потребу в самоактуалізації, потребу в самооцінці, і ці потреби формуються у якості виконання якоїсь ролі, скоріше, соціальної [2]. П.Жене стверджує, що поведінка людини завжди детермінована заовнішнім світом і психічні процеси є інтеріоризацією практичної дії. Л.Сев вважає, що особистість є надбудовою над індивідом, тому що особистість є суспільним продуктом, що базис людини знаходиться в суспільних відносинах. Л.Сев застосовує вираз «психологічної надбудови», під яким він розуміє сукупність усіх видів діяльності. Він вказує на те, що ці надбудови не є механізмами, що безпосередньо сприяють створенню та відтворенню особистості як цілісної істоти, що прагне існувати в цілісному світі. Надбудови не є механізмами, що безпосередньо сприяють створенню та відтворенню особистості, а виступають у ролі регулятора поведінки. Не випадково віра в постійне удосконалення людини була лейтмотивом багатьох філософських уявлень: «гомо космікус» Ціолоковського, есхатологія Тейяр де Шардена, креативістська концепція цілісної особистості Л.Карсавіна, гіперіндивідуальність В.Налімова, креативістська модель людини Х.Ортегі-і-Гассета та ін. Ці теорії стають гіпотезами для наукової теорії особистості. Перші вузлики особистості, як свідчить Ільєнков Е.В., з'являються тоді, коли встановлюється ієрархія діяльності чи ієрархія мотивів [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблемна ситуація

Індивідуальне буття особистості формується через внутрішню позицію людини становлення системи особистісних смислів, через які акумулюються індивідуальні варіанти ціннісних орієнтацій. Саме тому індивідуальні ціннісно-орієнтаційні позиції людей визначають особистість. Безперечно, продуктивною є ідея про двократне народження особистості. Згідно з віковою психологією, перше народження зумовлене буттям суспільних

відносин, саме це відображає особливості змісту структури самосвідомості людини. Друге народження пов'язано з формуванням світоглядних позицій, активної волі, формуванням системи особистісних смислів. Саме активне, творче, вільне індивідуальне буття людини творить і змінює обставини, інших людей, саму особистість, яка залежить від суспільних умов розвитку людини і суспільства. Фундаментальною властивістю людської екзистенції є свобода, яка є онтологічною умовою існування, умовою природного і соціального буття, які нав'язують людині певні межі поведінки. Абсолютної свободи людини нема і не може бути. Особистість може мати відносну свободу, коли вона пізнає умови свого буття і оволодіває собою. Із свободою тісно пов'язана відповідальність людини, без свободи нема індивідуальності. Якщо людина невольна, то вона детермінована будь-якими матеріальними і духовними факторами і не відповідає за свої дії. Співвідношення понять "людина", "індивід", "індивідуальність" допомагає виявити питання про граничні цінності людського.

Мета наукового дослідження - виявити теоретико-методологічні засади формування концепції цілісної особистості.

Дана мета реалізується в наступних задачах:

- *проаналізувати методи дослідження особистості*, що являють собою сукупність способів і прийомів психологічних виявлень особистості людини;

- *виявити основні характеристики особистості як системи суспільно-важливих рис*, які характеризують індивіда і є результатом його включення в систему суспільних відносин;

- *розкрити*, що являє собою мисленнєва модель структури особистості та які системи вона включає;

- *обґрунтувати соціальний феномен цілісної особистості як повноцінного суб'єкта предметно-перетворюючої і культурно-історичної діяльності*;

- *з'ясувати умови існування особистості*, в контексті яких вона прагне цілісності;

- представити, що являє собою концепція цілісної особистості.

Обговорення проблеми

Можемо виокремити методи дослідження особистості - сукупність способів і прийомів психологічних виявлень особистості людини. У залежності від домінуючого аспекта розгляду виокремлюються наступні методи дослідження особистості: 1) як індивідуальності; 2) як суб'єкта соціальної діяльності і системи міжособистісних відносин; 3) як ідеальної представленості в інших людях. Відповідно *першого аспекта* виділяються суб'єктивна і об'єктивна орієнтація у побудові методології дослідження особистості. Суб'єктивна орієнтація представлена проєктивними психосемантичними методиками, направлених на характеристику основних складових індивідуальної свідомості – смислів і значень. Певна єдність суб'єктивних і об'єктивних дослідницьких орієнтацій досягається у рамках діяльнісного розуміння особистості, що виходить із взаємозв'язку

стабільного і динамічного у свідомості і діяльності людини. Другий аспект використовує соціально-психологічні методи дослідження особистості в групах і колективах - соціометрія, референтометрія, прийоми вивчення рольової поведінки. Третій аспект пробудови і використання методології дослідження особистості виступає як всередині, так і за межами міжіндивідуальної взаємодії.

В цілому можемо визначити, що особистість – це визначення культурної форми індивіда, що інтегрує, по-перше, органічні, біохімічні, уроджені, поведінські передумови; по-друге, стереотипи активності і норми груп, до яких належить індивід; по-третє, правила поведінки, характерні для ролей, що виконуються індивідом у різних культурних ситуаціях. Цілісна особистість володіє розвиненою самосвідомістю, що не виключає неусвідомленої психічної регуляції деяких важливих сторін активності. Суб'єктивно для індивіда особистість виступає як його «Я» («образ- «Я», «Я»-концепція»), система уявлень про себе, що конструюється індивідом у різних процесах діяльності і спілкування, що забезпечує єдність і тотожність його особистості і знаходить себе в самооцінках, почутті самоповаги, рівні притязань.

Саме тому можемо відмітити, що особистість - це новоевропейське утворення, що породило демократичну форму буття соціуму і ним детерміноване. Особистість - ("persona") - *це стала система суспільно-важливих рис, які характеризують індивіда і є результатом його включення в систему суспільних відносин. містить у собі сукупність усіх соціальних ролей певної людини, суспільних відносин, найважливішим серед яких є ставлення до громадянського обов'язку, до настанов суспільної моралі.* Індивід як окремий представник будь-якої спільноти стає особистістю в процесі засвоєння соціальних ролей та функцій, усвідомлюючи себе як суб'єкта соціальної діяльності. Під «індивідуальністю» слід вважати здатність людини завдяки певним життєвим принципам стати "господарем самого себе" [4].

Можемо відмітити, що в античному театрі персона (особистість) означала маску, яку одягав на своє обличчя актор, граючи певну роль (раба, воїна). Щоб відтворити конкретно-історичні особливості розвитку людини на різноманітних його індивідуальних та історичних рівнях, поряд з поняттям "індивід" використовується поняття "особистість". Остання являє собою результат розвитку індивіда і найбільш повно втілює людські якості. Прагнення індивіда до злиття з якоюсь соціальною спільнотою й одночасно до її відокремлення, виявляє унікальність і неповторність індивіда, робить його продуктом і суб'єктом соціальних відносин та сприяє формуванню цілісності. Цілісна особистість – це етичний феномен, вона представляє зміст, центр і єдність актів, інтенціонально направлених на інші особистості.

Отже, в філософії мова йде не про особистість, а про особистості, так як суспільство розглядається як система людей, утримуючих і реалізуючих свої позиції, інтереси та установки. Особистість є соціальною формою

Формування концепції цілісної особистості: теоретико-методологічні виміри

людей, поза особистісним буттям соціальні властивості (зв'язки, речі, інститути) не можуть реалізуватися. *Модель структури особистості включає: 1) соціальну підсистему (соціальний досвід, направленість); 2) психологічну підсистему (характер, інтелект); 3) біологічну підсистему (темперамент); 4) духовну підсистему (освіту, культуру, моральність). Комплексне вивчення проблеми особистості включає пояснення наступних факторів: 1) макросередовища (рівень суспільства, класу, нації); 2) мікросередовища (спільноти, окремої особистості); 3) зовнішні фактори; 4) внутрішні фактори; 5) самовиховання.*

Як свідчить соціально-філософський аналіз, цілісна особистість - це повноцінний суб'єкт предметно-перетворюючої і культурно-історичної діяльності. Особистість, це особливе утворення, "особливого роду цілісність". Особистість це утворення, яке виходить за межі свого тіла і формує у зовнішньому просторі соціальні відносини. На думку С.Л. Рубінштейна, під особистістю розуміється сукупність внутрішніх умов (ментальних характеристик), через які проявляються всі зовнішні взаємодії. Ядро особистості складають мотиви свідомої особистості, але особистість також характеризують і не свідомі дії чи тенденції. Особистість розкривається через категорію діяльності і через аналіз "мотиваційні сфери".

Соціально-філософська модель особистості - це автономна людина, яка в певній мірі виступає незалежною, здатною протиставити себе суспільству. Особиста незалежність повинна співвідноситися умінням володіти собою, що допускає наявність у людини свідомості і самосвідомості мислення і волі, самоаналізу і самоконтролю. Самосвідомість особистості в міру розвитку трансформується в її життєву позицію, являє собою готовність до дії, до розуміння особистісних цілей і смислів життя. Виховання волі є однією із умов формування особистості.

На думку У. Джемса, основні елементи особистості можуть бути розподілені на три класи: 1) фізична особистість; 2) соціальна особистість; 3) духовна особистість [5, с.420-423]. Спосіб реалізації духовної особистості - соціальна активність, яка являє собою процес і спосіб реалізації особистістю своєї суті, тобто стремління суб'єкта виходити за власні межі, розширяти статус своєї діяльності, діяти за межами вимог ситуації і рольових приписів. Особистість характеризується направленістю, стійкістю, домінуванням певної системи мотивів, інтересів, переконань, ідеалів, смаків, в яких проявляють себе потреби людини, глибинні смислові структури. Згідно Л.С.Виготським, динамічні смислові системи зумовлюють її свідомість і поведінку, принципи діяльності. Розвинена особистість володіє і розвинутою свідомістю, суб'єктивне для індивіда виступає як його "Я" (образ "Я", "Я" - концепція) [6].

Можемо узагальнити, що цілісна особистість як суб'єкт міжособистих відносин виявляє себе в трьох репрезентаціях, що утворюють її єдність, яку слід розуміти у наступних аспектах: 1) особистість як відносно стійка сукупність інтраіндивідуальних якостей: симптокомплекси психічних

властивостей, що утворюють її індивідуальність, мотиви, спрямованість особистості (Л.І.Божович); 2) структура характеру особистості, її особливості (Б.М.Теплов, В.Б.Небиліцин, В.С.Мерлін); 3) особистість як включеність індивіда в простір міжіндивідних зв'язків, де взаємовідносини і взаємодії, що діють у групі, можуть тріктуватися як носії особистості її учасників»; 4) цілісна особистість як «ідеальна репрезентованість» індивіда в життєдіяльності інших людей, у тому числі і за межами їхньої взаємодії, як результат активно здійснюваних людиною смислових перетворень інтелектуальної й афективно-споживчої сфер особистістю інших людей (В.Петровський).

Слід акцентувати увагу на шести умовах існування особистості, які були розроблені К Беннетом: 1) раціональність – бути раціональною істотою; 2) передбачуваність – бути істотами/об'єктами, до яких можна застосовувати психічні/інтенціональні предикати чи стани свідомості; 3) позиція – по відношенню до них можна застосовувати позицію; 4) взаємність – вони здатні займати по відношенню до них взаємну особистісну позицію; 5) спілкування – вони здатні до словесного спілкування; 6) свідомість – вони здатні до самосвідомості. Те, що ми розуміємо під особистістю, можна знайти не тільки на раціональному рівні, але й скоріше при поєднанні розуму і моралі, і тому це неможливо пояснити тільки з позицій раціонального підходу. Адже раціонального розуміння моральної цінності недостатньо для визначення особистості, яка існує на рівні емоцій і волі.

Стає очевидним, що бути особистістю означає не тільки усвідомлювати і розуміти добро і зло, але, перш за все, здійснювати їх. Тим самим поняття «метафізичної особистості» є необхідною умовою моральної особистісності. У той же час особистість виглядає сукупністю трьох різних типів особистості. Ідентичність особистості забезпечується її трьома різними природами: 1) біологічною; 2) соціальною; 3) культурною. У той же час, постільки ми живемо не тільки у фізичному і соціальному, але і у ідеальному світі, існує додатковий фактор ідеалів, здатних регулювати нашу поведінку. У той же час проблему особистості можна зрозуміти тільки через уявлення про її цілісність, та як одностороння позиція не здатна прояснити ситуацію, постільки особистість – автономна сутність, унітарна тотальність гетерогенних елементів: ідеального і матеріального, біологічного, соціального і культурного [7, с.490].

Означимо, що людина породжується Всесвітом для її самопізнання, і в цьому космічний смисл і призначення людини у Всесвіті. Людина – це рефлексивна монада Всесвіту, вище творіння і цінність Всесвіту. Індивід як «рефлексивний атом» володіє волею і пізнанням. *Цілісність знань про Всесвіт і роль у ньому людини являється основою формування цілісної особистості як основи гуманістичного суспільства. Проведений аналіз спричиняє до виявлення тенденцій. Тенденція перша: а) відношення людини до світу її суспільного буття вирізняє відношення людини до соціуму і характеризується як певне творіння людиною самої себе, втілення себе у*

цьому світі, і в цьому смислі – в домінуванні людини; б) людина виступає не стільки як творець суспільства, не стільки як субстанція, яка втілюється в суспільстві, а, отже, яка в певній мірі втримує існування і функціонування суспільства в цьому смислі, тобто підпорядковується його потребам і законам, а тому й виступає як сила, в певному відношенні підпорядковуюча суспільству; в) людина виступає як творець свого соціомікросвіту повсякденності.

У зв'язку з цим відмітимо, що особистість – це не тільки те, що відрізняє одного індивіда від іншого, але і те, що зв'язує людину з іншими людьми. У розумінні і тлумаченні людини як особистості в сучасній соціології і філософії присутніми є безліч концепцій: дзеркального “Я” Ч. Кулі, “узагальненого іншого” Дж. Міда, рольова концепція, диспозиційна концепція В.А. Ядова, системна концепція людини І. Хомича; концепція самосприйняття Д.Бема та інші. У залежності від того, у чому саме вбачається початок особистості, концепції розділяються на наступні: 1) психобіологічні (У.Шелдон, США); 2) біосоціальні (Ф.Олпорт, К.Роджерс, США); 3) психосоціальні (А.Адлер, К.Хорні та інші неофрейдисти, США); 4) психостатичні («факторні» - Р.Кеттел, США; Г.Айзенк, Великобританія).

В рамках даного дослідження формування концепції цілісної особистості - це формування “Я” як самості, інтегральної цілісності, тотожності самому собі, на основі чого індивід відрізняє себе від інших людей. Розрізняють індивідуальне “Я” (біологічне, фізіологічне, фізичне, психологічне) і соціальне (соціальна ідентичність) “Я”. “Я” включає в себе: наявне “Я”, бажане “Я”, уявлене “Я”, що являють собою ряд підходів до трактування особистості. В основі концепції цілісної особистості “Я” як самість, тобто інтегральна цілісність. Всі три виміри “Я” (наявне, дзеркальне і уявлене) основні атрибути концепції цілісності особистості, забезпечуючи її цілісність, формуючи єдиний цілісний образ особистості. Найбільш повною моделлю “Я” є так звана установча модель, що інтегрує в собі емоційні, поведінські, ціннісно-нормативні аспекти “Я”. Створюючись як відображення соціальних оцінок (думок інших людей, результатів оцінки продуктів своєї праці, даних соціального порівняння) соціальне “Я” регулює соціальне самопочуття, настрої і поведінку особистості [8, 311с.].

На нашу думку, актуалізація соціальної природи “Я” концепції цілісної особистості формує поняття “образ Я”, що апелює до операціонального “образу Я”, дозволяє прослідкувати витoki становлення “Я”, характерні особливості і прояви поведінки. Сучасна філософська і психологічна наука трактує образ “Я” як результат перш за все інтерсуб’єктивного, діалогічного (“Я” – “ти” – “ми”), взаємодії людей в суспільстві. Метафора трансцендентного “Я” – уявлення, що притягує увагу до єдиного досвіду людей, що не обмежений їх індивідуальним уособленням; творче “Я” – людина, що діє, щоб визначитися у власному житті; актуальне “Я” – те, що людина при об’єктивному розгляді реально являє собою в даний час; реальне “Я” – живий, унікальний центр “Я”, що володіє потенціалом росту; его-

інфляція – переоцінка его-свідомості, без усвідомлення обмеження його ролі в психіці. В епоху, коли більшість підходів відрізняється редукціонізмом, Оллпорт відстоював концепцію “Я” як головного центру особистісного розвитку. Сьогоднішнє “Я” являє собою головне теоретичне поняття в особистісній і соціальній психології і соціології, широко застосовуючись в різноманітних сферах, як гуманістичний і когнітивний напрям; “Я” як знавець – стадія зрілого віку, в контексті якого людина інтегрує “Я” в єдине ціле.

Проведений аналіз дозволяє виокремити систему “Я”, що представляє собою когнітивні структури і функції сприйняття, оцінки і регуляції поведінки, реальне “Я” – “Я”, ідеальне “Я” – те, на що людина вважає бути подібним; повноцінне “Я” – самоактуалізація потенціалу людини. “Я” – система – продукт індивідуальних і суспільних відносин, яка виступає змістом свідомості і реалізації всіх потенцій людини, продукт міжособових відносин; стрижень особистості; символічне “Я” – ідеї про самих себе як організах, постільки органічні процеси стають свідомими, а загальна сукупність цих “Я” – концепцій складають символічне “Я”. Якщо поведінка людини управляється символічним “Я”, тобто якщо люди ведуть себе відповідно до образу самого себе, поведінка може не відповідати реальним потребам організму. Відносна сегрегація символічного “Я” є найбільш уразливим моментом організації людської особистості, постільки символічне “Я” може фальсифікувати і перекручувати реальність біосфери. “Я” – частина феноменального поля, що диференціюється; організований, узгоджений гештальт, побудований із перцепцій характеристик “Я” чи “мене”, і перцепцій “Я” чи “мене” до інших людей і різних аспектів життя, а також цінностей, пов’язаних з цими перцепціями. Цей гештальт доступний свідомості, але не завжди усвідомлений, процесуальний і змінний, так як створює специфічну реальність, конгруентність як різницю між суб’єктивною реальністю (феноменальним полем) і зовнішньою реальністю (світом «як він є»), мірою відповідності між «Я» та ідеальним «Я» [3, С.32].

Як ми вже зазначали, відображаючись в інших людях, людина виступає як діяльна істота, що сприяє зміцненню поглядів, формувань нових спонукань, виникнення раніше не випробуваних переживань. Людина виступає як значиме для неї джерело нових особистих сенсів. Можуть бути виділені три форми (типи) існування суб’єктивності цілісної особистості: 1) «ситуативно-значимий тип особистості», в контексті якого джерелом впливу на поведінку і свідомість людей виступає актуальна уява іншої людини, що формується в умовах безпосередньої взаємодії з ним (підвищення ефективності діяльності, рівня креативного начала, зміна когнітивної складності, якісна перебудова мислення); 2) «ідеальний інший» («інтроверт»), в основі якого формування уявлень пам’яті або уяви, що відкривають водночас два силових центри: «Я» та «Інший у мені»; 3) «перетворений інший», в основі якого формуються діалогічні форми зв’язку між індивідом і значимим іншим. Відбита суб’єктивність «значимого іншого» невіддільна від власного «Я»

індивіда.

Ми прагнули довести, що становлення цілісної особистості пов'язане з розвинутою мірою самосвідомості («Я»-концепція) як неповторної системи уявлень індивіда про самого себе, на основі якого він будує свою взаємодію з іншими людьми, і ставиться до себе як до глибинного прояву власного «Я», що включає: 1) когнітивний аспект своїх якостей, можливостей, соціальної значимості (самосвідомість); 2) емоційний – самоповага, самовиховання; 3) оціночно-вольовий – прагнення підвищити самооцінку, завоювати повагу. Самосвідомість цілісної особистості - передумови і наслідок соціальної взаємодії, що визначаються соціальним досвідом. Її складові: 1) реальне-Я (уявлення про себе в дійсному часі); 2) ірреальне -Я (те, яким суб'єкт на його думку повинен нести, орієнтуючись на моральні норми); 3) динамічне Я (те, яким суб'єкт має намір стати); 4) фантастичне Я (те, яким суб'єкт бажав би стати. Самопізнання і самосвідомість – важливий структурний елемент психологічного образу особистості, що укладається в спілкуванні та діяльності, ідеальна репрезентованість індивіда в собі, як в іншому.

Висновки

Узагальнюючи, можна підкреслити, що у глобалізованому світі третього тисячоліття шанс на успіх перед Україною відкриває лише ефективна реалізація людського потенціалу цілісної особистості. Як європейська за своєю цивілізаційною належністю я Україна має спиратися у своєму розвитку на європейську людиноцентричну систему цінностей цілісної особистості, яка не раз доводила свою ефективність. У соціально-філософській концепції цілісної особистості інтелект, освіта, професійний досвід, соціальна мобільність беззаперечно визнаються головною складовою як особистості, так і суспільства, та основним ресурсом соціально-економічного розвитку. В останні десятиліття до цих традиційних індикаторів конкурентоспроможності додалась здатність до інновацій у професійній діяльності і соціальному житті.

Спираючись на цей підхід, державі необхідно суттєво змінити бачення ролі людини в політичному, економічному і соціальному житті країни. Українській державі необхідна політика цілісного розвитку особистості, адекватна модернізаційним викликам. Цілісний розвиток особистості – це модель розвитку, орієнтована на максимальне розкриття потенціалу кожної людини і соціуму в цілому, створення гідних умов для реалізації всіх інтелектуальних, культурних, творчих можливостей людини і нації. У політичному вимірі перехід до цілісного розвитку передбачає досягнення найвищих ступенів свободи особистості і водночас її готовність брати відповідальність за себе, свою родину, місцеву громаду і країну. У соціальному вимірі розвиток особистості означає створення умов для формування цілісної особистості, як головного національного ресурсу, умов реалізації всіх її можливостей. Виходячи з такого підходу має формуватися концепція політики можливостей в освіті, професійній реалізації молоді, адресність охорони здоров'я і соціального захисту, підтримка всіх видів

спорту, формування цілісної особистості.

Напрями подальшого наукового дослідження:

- умови формування спортивної особистості;
- напрями формування цілісності особистості у спорті (масовому, великому);
- гендерні особливості спорту та спортивної діяльності.

Список використаних джерел

1. Синергетическая парадигма. Человек и общество в условиях нестабильности. - М.: Прогресс-Традиция, 2003. – 584 с.
2. Оллпорт Г. Становление личности: Избранные труды / [Пер. с англ. Л. В. Трубицыной и Д. А. Леонтьева]; под общ. ред. Д. А. Леонтьева. М.: Смысл, 2002.
3. Ильенков Э.В.: личность и творчество [Электронный ресурс] / ред.-сост. И. П. Фарман. - М. : Языки русской культуры, 1999. - 272 с.
4. Воронкова В.Г. Філософія розвитку сучасного українського суспільства: теоретико-методологічний контекст: [Монографія] / В.Г.Воронкова.- РВВ ЗДІА, 2012. - 262с.
5. Джон Дьюи. Философия Уильяма Джеймса / Дж.Дьюи / Реконструкция в философии. Проблемы человека.- М.: Республика», 2003, - с. 420- 423.
6. Виготський Л.С. Лекції з психології / Л.С.Виготський / М.: ЕКСМО – Прес, 2000.
7. Глобалистика: Международный междисциплинарный энциклопедический словарь / Под ред.: И.И.Мазур, А.Н.Чумаков.- М.: СПб.-Н-Й.: ИЦ «ЕЛИМА», ИД «Питер», 2006.- 1160с.
8. Білогур В.Є. Світоглядні орієнтації студентів: тенденції змін у трансформаційному суспільстві: [Монографія] / В.Є.Білогур.- Дніпропетровськ: Пороги: 2011. - 311с.

REFERENCE

1. The synergetic paradigm. Man and society in conditions of instability. - М.: Progress-Tradition, 2003. - 584 p.
2. Ollport G. Becoming the Person: Selected Works / [Trans. from English. Trubitsyna L.V. and Leontiev D.A.]; under the total. Ed. Leontiev D.A. М.: Meaning, 2002.
3. Ilyenkov E.V.: personality and creativity [Electron resource] / Ed-Ed. Farman I.P.Moscow: Russian Culture Languages, 1999. - 272 p.
4. Voronkova V. G.The philosophy of modern Ukrainian society: theoretical and methodological context: [Monography] / Voronkova V.G.- ICD DIG, 2012. -262p.
5. John Dyuy. Philosophy Uylyama James / Dzh.Dyui / Reconstruction in Philosophical Problems of the Human.- М.: Republic ", 2003 -. 420- 423 p.
6. Vygotsky L.S. Lectures on psychology / Vygotsky L.S. / N.: EKSMO - Press, 2000.
7. Hlobalystyka: International interdisciplinary Encyclopedic Dictionary / Ed.: Mazur Y.Y., Chumakov A.N.- N.: SPb.-H AND ITs.: "elim" Eid "Peter", 2006.- 1160p.
- 8 Bilogur V.E. Ideological orientation of students, trends in social transformation: [Monography] / V.E.Bilogur.- Dnepropetrovsk: Thresholds, 2011. – 311p.

БИЛОГУР, В. Е., доктор философских наук, профессор, профессор кафедры теории и методики физического воспитания и спортивных дисциплин Мелитопольского государственного педагогического университета имени Богдана Хмельницкого, (Мелитополь, Украина) bilovlada@mail.ru

ФОРМИРОВАНИЕ КОНЦЕПЦИИ ЦЕЛОСТНОЙ ЛИЧНОСТИ:

Формування концепції цілісної особистості: теоретико-методологічні виміри

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ИЗМЕРЕНИЯ

В статье проанализированы теоретико-методологические основания формирования концепции целостной личности, в контексте которой выявлены методы исследования личности, которые представляют собой совокупность способов и приемов психологических атрибутов личности. В статье раскрыты основные характеристики личности как системы общественных черт, которые характеризуют индивида, и есть результатом его включения в систему общественных отношений. Проанализирована модель структуры личности и обоснован социальный феномен целостной личности как полноценного субъекта предметно-преобразовательной культурно-исторической деятельности; определены условия становления целостной личности, что в целом способствовало формированию концепции целостной личности.

Ключевые слова: *личность, целостная личность, самоактуализация, концепция целостной личности, структура личности, условия формирования целостной личности, человек, индивид, индивидуальность*

BILOGUR V.Y, is a Doctor of Philosophy, professor of Department theory and methodology of physical education and sport of disciplines, Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky

(Melitopol, Ukraine) bilovlada@mail.ru

CONCEPT FORMATION WHOLE PERSON: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL DIMENSIONS

The paper analyzes the theoretical and methodological principles of forming the concept of the whole person, which were found in context methods of personality, are a set of methods and techniques of psychological attributes of personality. According to the humanistic theories of personality, a basic human need is reduced to its self-actualization, self-improvement, self-expression, personal self-announcement. At the core of becoming integrity of the individual - the processes of identity, self-fulfillment, self-realization, "i.e., self-selection ideals, moral principles, attitudes, confession and artistic tastes, political preferences, aesthetic and artistic taste, possession of freedom.

The article analyzes that person - is a sign of cultural forms of the individual, integrating, firstly, organic, biochemical, behavioral prerequisites born; secondly, activity patterns and standards groups to which the individual; rules of behavior, characteristic of the roles performed by the individual in different cultural situations. It is proved that the model of personality structure includes: 1) social subsystem (social experience, orientation); 2) psychological subsystem (character, intelligence), 3) biological subsystem (temperament); 4) spiritual subsystem (education, culture, morality). Comprehensive study of the problem of identity includes an explanation of the following factors: 1) macro (society level, class, and nation); 2) micro (community, individual): 3) external factors; 4) internal factors; 5) self. Determined that the integrity of knowledge about the universe and the human role in it is the basis for the formation of the whole person as a basis humanistic society.

The analysis leads to the identification of trends. Trend One: a) attitude to the world of social existence distinguishes attitude to society and is characterized as a kind of creation of himself, the incarnation itself in this world and in this sense - the dominance of man; b) a person acts not only as the creator of society, not as a substance that is embodied in the society and thus to a certain extent that holds the existence and functioning of society in this sense, that it is subject to the laws and needs, and therefore acts as a force in some respects subjecting society; c) a person acts as the creator of his social micro world every day. In the article the main characteristics of the individual as a system of social features that characterize the individual, and the result of its inclusion in the system of social relations; series model of the individual and

social phenomenon grounded the whole person as a valuable entity subject-transformative cultural and historical activities; The terms of the formation of the whole person, which generally helped to shape conception to a whole person.

Key words: *personality, integrated personality, self-actualization, the concept of the whole person, personality structure, conditions of formation of the whole person, person, individual, individuality*